

PESNIŠKI PRVENC

Ivo Stropnik

Domoznansko-založniški oddelek KC IN Velenje

BRANJE ŽIVIH PESMI

Marjan Kukovec

BISERNICA

Dolfe Lipnik

SONCE, SENCE IN OBLAKI

Božidar Tvrđý

V OBJEMU SMREK

ŠTIRJE PESNIKI NA KOSU LIGNITA

Boris Salobir

ERATO

Stojan Špegel

ZMERAJ KOT PRVIKRA

Marijan Lipičnik

HARUSPIK

Lojze Vrenčur

POJOČI KAMENČKI

Marjan Kukovec: BISERNICA*(Zbirka Živa beseda, Založništvo Pozoj, Velenje 1995)*

Marjana Kukovca (1969-) lahko prostorsko in časovno opredelimo za najizrazitejšega predstavnika tretje generacije velenjskih hotenjevcov, ki so se s formiranjem Šaleškega literarnega društva *Hotenja* oglasili leta 1992. - Kukovčeva nehomogena pesniška izraznost je vplivana, a neangažirana. V motivno-tematskem razponu prostoverzne pesnitvenene fragmentarnosti je razvidno primarno liriziranje. Kukovčev svet, v katerega zna vpletati nestereotipne pesniške znake, jih metaforično upomenjati in simbolno osmišljati, je realno in sanjsko bogat. Impresivna in intimistična stanja upoveduje z jasnimi in čistimi pesniškimi sredstvi (na jezikovni ravni najpogosteje z inverzijami), pri čemer se v širšem kontekstu odloča za kratko izpovedno obliko in temeljno sporočilno obzorje sentenčno sintetizira. - Poezija Marjana Kukovca je poezija metaforično-metonimičnih besednih jeder, ki bralca nagovarjajo k razmisleku o kvalitetah in idealitetah življenja. Kukovec se pogosto ukvarja tudi s smislom pesniškega dela, vendar njegovo pesnjenje v tem pogledu ni moralizirajoče. Na metaforično-metonimični ravni je konstanten z že izrečenim v svojih prejšnjih, prvih zrelejših pesniških zapisih (zbirka *Semena šepetanj moje metulje*, samozal., 1990). - (Ne)glede na kratko prostoverzno formo lahko Kukovčevo na več kot sto pesemskih enot porazdeljeno *Bisernico* (brano v enem kosu) razumemo kot fragmente ljubezenskega speva. V teh lirskih videnjih pa so prisotne tudi ontološke spremljivke. - Visoka stopnja vitalizma daje Kukovčevim ljubezenskim pesmim še dodatno moč; ljubezenski predeli so svetli in netravmatični. Pesmi brez osebe ljubezni so redkejše in neosrednje, a še vedno intimistično motivirane. - Najzlahtnejša in disonantno najprepričljivejša mesta v *Bisernici* so eruptivne in vizionarske pesmi o človeku, v katerih je vzgojena izvirna pesemska govorica oz. strukturiranost (tako npr. *Človek, Še človek, Z neba odtekajo pisave belih ptic, Kdo zalival z jutri bo idr.*). In vsaj še na eno mesto Kukovčeve *Bisernice* je treba opozoriti. Na tisto, kjer "pesem" poimenuje "vlačuga" (*Lahne stopinje med dežjem, V 5*). - (*Ist/95*)

Dolfe Lipnik: SONCE, SENCE IN OBLAKI

*(Izdalo Društvo upokojencev Maribor-Center, Založba
Drumac, 1996)*

Preprosto in iskreno je verzificiranje Dolfeta Lipnika (1925-), škalskega vaškega kulturnika, kakršnih nam zmanjkuje. Z verzi se menda ubada že vse življenje; njegove pesmi so poleg osebnega izpovedovanja hkrati tudi verzificirana kronika dogajanja v vaškem svetu in od tod dialog oz. kar velika zgovornost z urbaniziranostjo novodobne družbe. - Gospod Lipnik ne išče večpomenskih in v težjo umljivost zaprtih pesniških besed, bližji sta mu folklorna nota in memoarski vzgib, ki zmoreta iz njegovega sveta ponuditi kar največ: svetlo nostalgijo za vse lepe trenutke življenja, neizbrisna znamenja vojnega časa in socialne bede ter tisto najlepše - radoživo, skrivnostno, ljubeznivo in marsikdaj ironično spogledovanje s svetom, ki ga je avtor doživel in ga živi. - Avtorjevo okolje je izrazito periferno, in takšnemu koloritu bo Lipnikova pesem zagotovo ljuba. Neglede na čas in povsem drugačna prizadevanja sodobne poezije nastaja na Slovenskem še danes neke vrste zakasnelo ljudsko pesnjenje, ki mu gospod Lipnik v oddaljenem, a najžlahtnejšem smislu besede vsekakor pripada. - Lipnikove verzifikacije moramo torej razumeti tudi v kontekstu njegove biografije oz. njegovega kulturniškega udejstvovanja v Škalah in bližnji okolici: mnogokrat je bil poklican, da popestri krajevni dogodek - in vzporedno s tem so nastajale pesmi: take šaljive in resne. Nekatere za javno rabo, druge za intimno tišino -, oboje, ker se je iz človekove vznemirjene notranjosti slišalo kakor pesem. - *(Ist/96)*

Božidar Tvrđý: V OBJEMU SMREK

(Izdalo Društvo upokoјencev Maribor-Center, Založba
Drumac, 1996)

Božidar Tvrđý (1928-), rojen v Dobropolju, je del svojega življenja prebil v Velenju. Tu je v šestdesetih letih, "v času njegovega poldesetletnega bivanja v Šaleški dolini, ki jo ima za svoj pravi dom," njegovo "mladostno ustvarjanje doseglo svojo kulminacijo." (T. P., s predstavitve v Vodnikovi domačiji). Kasneje je služboval v Kamniku in Ljubljani. Sedaj živi v Tacnu pod Šmarno goro. - S krajšimi presledki literarno ustvarja že dolgo, vendar pa v javnosti doslej takorekoč ni nastopal; "le sem in tja je našel kakšen njegov stih pot v javna glasila: v tovarniško glasilo Planika v Kranju, v velenjskega Rudarja, v lokalni časopis Mislinjska dolina, v mariborska Nova obzorja in sedaj v zbornik ljudskih piscev upokoјencev Cvetovi, ki je izšel pri DU v Mariboru." (Ibid.) - Ob izidu pesniškega prvenca v avtorjevih zrelih letih je J. Švajncер mdr. zapisal:

"Božidar Tvrđý svojo pesniško kamero usmerja navzven in navznoter. Ta dvojnost se skladno popolnjuje in mu omogoči spoznati svet in ljudi v fizičnem in duhovnem pomenu. [...] [Avtor] spoštuje in ceni iskrenost. Ne sramuje se priznati svojih občutkov, ki ga obidejo, ko dan zapre oči, kakor je naslovil eno izmed 59 pesmi v zbirki V objemu smrek." - Gre za tenkočutno verzificiranje, ki so mu narava, prijateljstvo in majhne, nezapletene radosti življenja dovolj zgovorne za pesemski zapis. V ospredju njegovega zanimanja je radoživо slikanje, jasna emocionalno-folklorna nota z ranljivim občudovanjem tega sveta. V globljo filozofijo in eksistenco bivanja pa njegov drugače uravnan verz niti noče poseči. - (Ist/96)

Razdelek *Šaleški utrinki* prinaša pesemska besedila, ki se motivno-tematsko nanašajo na Šaleško dolino in so nastala v času njegovega bivanja v Velenju. Priložnostno se je takrat, ko je Velenje postalo mesto (20. sept. 1959), predstavil z naslednjo angažirano verzifikacijo:

Božidar Tvrđý
MESTO BODOČNOST
(Velenje 1959)

*Skupaj smo,
bratje vsi,
v kolo stopili,
skupaj smo,
bratje,
trdnó zgrabili
za kramp in lopato,
da mesto bi novo
zgradili si,
mesto,
ki iz nič bo nastalo,
mesto,
ki bó se
Bodočnost
nazvalo.*

*Mi,
ki odpiramo žile
naše zemljé,
mi,
ki rujemo srž
iz nje,
da z njim bi
gradili si,
mi,
velenjski rudarji,
ki dan za dnem
in noč za nočjo
se spuščamo
v temne globeli,
da tam nakopali bi
črno zlato,
mi,
da,
mi bomo zgradili
nov svet
in novo zemljó.*

ŠTIRJE
PESNIKI
NA
KOSU
LIGNITA

Boris Salobir: ERATO*(Izdal Premogovnik Velenje ob svoji 120-letnici, Velenje 1996)*

Boris Salobir (1960-) je v prvi vrsti pesnik ljubezenskega vzgiba. Šele onkraj te intimne črte se odpira vzporedni in radikalnejši motivno-tematski svet njegove pesniške izpovedi in pripovedi. - Salobirjev radikalni izraz - lahko bi rekli - z neke vrste kronikalno fascinacijo je znan že od njegovih zgodnjih gimnazijskih let, ko je pričel objavljati prve pesniške zapise v priložnostnih srednješolskih glasilih. Večinski dosedanji pesniški opus je nastal v krogu prve generacije velenjskih hotenjevcov (revialne objave) med letoma 1977-1985. - Salobirju je strukturno/oblikovno najuporabnejši svobodni verz, vključen v inspiracijski model trenutnega navdiha, po razporeditvi snovi pa je enoplastno spoznanjski - zvečine enointerpretativen, brez zapletenih več- in nadpomenov, s čimer avtor artikulira razumljivo govorico, spodbujeno ob travmi velikega ali malega pesniškega trenutka. - Svet Salobirjevega pesnjenja je porazdeljiv na tri tematsko-situacijske kroge, prepletajoče se in dopolnjujoče. Prva razpoznavna in vodilna idealiteta Salobirjevega pesnjenja je angažirana stalnica ljubezni, tematsko vpeta med intimistični dvom in spoznanjski odgovor. Drugi krog uravnava rahla resignacija, tretje razpoznavno videvanje pa je lirsko inspirirana kronikalna fascinacija oz. očaranost brez globlje analize. Poezija Borisa Salobirja nastaja v bližini pogosto opevanega primarnega lirskotematskega jedra; ljubezenski vzgibi so njeno/njegovo osrednje izpovedno in zapisovalno načelo; iz vseh treh razpoznavnih tematsko-situacijskih krogov govori poezija, značilna za nemi in ranjeni čas pesniške duše. - (*Ist/96*)

Stojan Špegel: ZMERAJ KOT PRVIKRAT

(Izdal Premogovnik Velenje ob svoji 120-letnici, Velenje 1996)

Pesmi Stojana Špegla (1963-) so motivno-tematsko raznorodne: od erotičnega nastopa z uvodno pesmijo, z zaokroženimi ljubezenskimi ter hrepenenjskimi refleksijami z ene strani in možno opredeljivostjo bližnje biti/bližnjega bitja v svojem osredju. Medtem ko v prvem razdelku še izčrpava večno prvinskost ljubezenskih čutov, v nadaljevanju zbirke raziskuje in lirizira s subjektom tolerance: dialogizira z znanim pojmovanjem "obstajanja" in "prenavljanja" domala nadrealistično zaznavnega in imaginarno predmetnega. Tudi zaradi tega je Špeglova verzna struktura neurejena, nepoenotena in netipična. Neobremenjujoča prostoverznost in docela različna (kitična) razporeditev snovi kažeta na zmeraj nove eksperimentalne pristope in zgodnje sentenčne zaključke. - Avtor je močno razdvojen med opazovanjem in samoopazovanjem. Zaveda se nenehnega razgaljanja svoje duše, a predanosti besedi ne glorificira. Ugovarja stereotipnosti bledega razumarstva in z impresivno-ekspresivno maniro ponuja razkošje zaznav: opaznost trenutka. Po drugi strani pa znova in znova išče ravnotežje med poloma "čutna danost" in "golo izkustvo" ter niansira z znaki lastnega "izraznega gibanja", ujetimi v podobno nemost vseh drugih "pisav". Svojevrstno je zgovoren izrazito Špeglov pesniški znak - simbol jutra. Najeruptivnejša in programska pesem *Kozmična mreža* seže vse do ideje likovnega in literarnega konstruktivizma; docela osvobaja subjekt in je blizu sodobnemu pojmovanju "biti", preraščajočemu v razpoznavni pesniški intimizem. - (Ist/96)

Marijan Lipičnik: HARUSPIK*(Izdal Premogovnik Velenje ob svoji 120-letnici, Velenje 1996)*

Pesniška pisava Marjana Lipičnika (1961-) je osredotočena na razvrednoteno socialno bistvo človeka oz. na karkiranje lačne in presite družbe. Oportunističen sarkazem se pri Lipičniku oblikuje v poetično satiro, ki jo dopolnjujejo ironično-parodistični elementi, kritična pesnikova narava, čez vse to pa nenaključno izbrani "trdi" jezikovno-slogovni znaki, ki še dodatno opominjajo avtorjevo sporočilo oz. njegovo protestno usmerjeno naravnost. Na besediloslovni ravni je Lipičnikov zapis vpet med močne in mogočne zgodbene retardacije, ki pesniško metaforično-metonimično obzorje razblinjajo z retorično asociativno strukturo. Inverzno kopičenje besednih zvez, evfemizmi, obširno izvedene primere, izbira zastarelega, zastarevajočega in s patosom berljivega besedja ter pogostna raba prilastka v roditelju in skoraj prešernovskega pridevkovega roditelja so elementi, ki na besedoslovni ravni sovpadajo z hotenostjo po ironiji in parodiji. V sporočilnem kontekstu so vsi ti elementi ena izmed možnosti oblikovanja kritične artikulacije, to pa je razumska kategorija pesništva. - Poezija Marjana Lipičnika ni obducentska pesniška manija, pač pa razstavno-sestavni mozaik v razčlovečeni, vse manj poduhovljeni igri sveta in časa. Lipičnikov *Haruspik* je zgovorna, večinterpretativna in intelektualistična poezija. V njej najdevamo abstraktnost kot imenovano in absolutnost kot voljo. - *(Ist/96)*

Lojze Vrenčur: POJOČI KAMENČKI

(Izdal Premogovnik Velenje ob svoji 120-letnici, Velenje 1996)

Lojze Vrenčur (1957-) se nam v s svojim pesniškim prvencem *Pojoči kamenčki* predstavlja kot neke vrste pesniški hudomušnež in burkač, tu in tam z jedkim sarkazmom, pod drugačnim motivno-tematskim obzorjem pa sega tudi po čisti ljubezenski refleksiji, kamor njegovo načelno sesutje lirskega subjekta (dehumanizacija) ne seže. Lojze Vrenčur pesni z veliko željo po ironiji in igri (v osredju zbirke z delnim nekonvencionalnim pesniškim paradoksom in v zaključnih razdelkih z nekoliko bolj discipliniranimi pesniškimi vzgibi). Avtor je zbirko zastavil klasično in razberljivo upoveduje motivno-tematski svet, ki mu je znan in blizu ter ga priložnostno priklene k razmišljanju in zapisu. Osrednje pesmi *O delu* izrabljajo lirsko dehumanizacijo in črni humor za črno-belo slikanje proletarskega/delavskega preklinjajočega vsakdanjika. Vrenčurju so tu najmočnejše uporabni ironični elementi, na besedilni ravni pa vključuje še žargonsko besedje za pristnejšo odlikavo poosebljene in osebne vključenosti v birokratski, socialno travmatični in stanovsko-folklorni proces življenja in dela. - Poezija Lojzeta Vrenčurja je iskanje in tipanje k suvereni, radikalnejši in večpomenski liriki. - (Ist/96)